

Ο ΚΥΝΙΣΜΟΣ

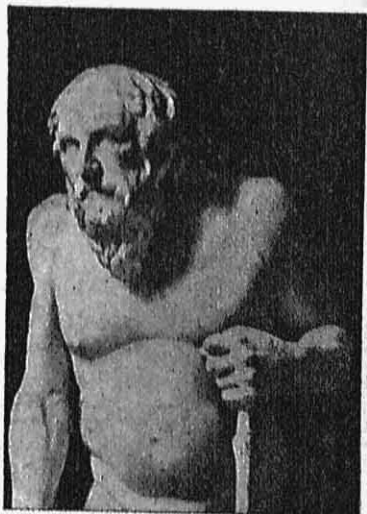
Ἄγγελος ἀπὸ τοῦ Διὸς ἀπέσταλται
(ὁ Κυνικός) πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περὶ
ἀγαθῶν καὶ καλῶν ὑποδείξων αὐτοῖς,
ὅτι πεπλάνηται.

ΕΠΙΚΡΙΤΟΣ

ἀντες σήμερον ἔχομεν ἀνὰ στόμα τὴν λέξιν **κυνισμός**, θέλοντες νὰ παραστήσωμεν τοὺς ἀπρεπεῖς καὶ γυμνοὺς πάσης εὐσημοσύνης τρόπους τῶν ἄλλων, εἴτε ὁσάκις λέγουν εἴτε ὁσάκις πράττουν τι, τὴν δὲ ὑπερβολικὴν ἀναδειαν στοχαζόμεθα ὅτι κάλλιστα χαρακτηρίζομεν, ἐὰν ἀποκαλέσωμεν **κυνικὴν**. Πόθεν τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔλκουν τὴν ἀρχὴν καὶ τίς ἡ ἱστορικὴ σημασία των, περὶ τούτων θὰ γίνῃ ἐδῶ λόγος, ἔξ οὗ θὰ καταδειχθῇ καὶ κατὰ πόσον ὀρθὴ καὶ ἔλλογος εἶνε ἡ τοιαύτη παρ' ἡμῖν χρῆσις αὐτῶν.

Τοῦ **κυνισμοῦ** ἀρχηγέτης ὑπῆρξεν ὁ Ἄντισθένης, σύγχρονος καὶ καθ' ἡλικίαν πρεσβύτερος τοῦ Πλάτωνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ὁ μὲν πατήρ του ἦτο Ἀθηναῖος, ἡ δὲ μήτηρ του ἐκ Θωράκης. Δὲν σφάλλονται δὲ ἴσως οἱ φρονοῦντες ὅτι ἡ μεῖξις αὕτη

Διογένης ὁ Κῦων

τῶν γενῶν συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὸ νὰ προσδοθῆ εἰς τοῦ Ἀντισθένου τὴν διάνοιαν ἴδια τις πρωτοτυπία. Διατελέσας κατ' ἀρχὰς μαθητὴς τοῦ ὀνομαστοῦ ρήτορος Γοργίου, ἔγινε κατόπιν ὁμιλητὴς τοῦ Σωκράτους εἰς ὠριμον ἡλικίαν, *γέρον ὄψιμαθῆς*, καθὼς ὀνομάζεται εἰρωνικῶς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος. Τοῦ Σωκράτους οἱ λόγοι ἐξήγειραν τὴν εὐπαθῆ καὶ εὐεπαίσθητον ψυχὴν τοῦ Ἀντισθένου, ἴδια δὲ ἐξῆψαν τὸν ἐνθουσιασμόν του ἢ ἤρεμος ἀνεξαρτησία τοῦ διδασκάλου, ὁ αὐστηρὸς, ἐγκρατὴς καὶ σχεδὸν ἀσκητικὸς βίος του, ἢ παρ' αὐτοῦ περιφρόνησις τῆς γνώμης τῶν πολλῶν, ἢ ἐγκαρτέρησις εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἐνδομύχου πεποιθήσεως προδιαγραφομένην ὁδὸν χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπ' αὐτῆς μήτε δωροδοκία ἢ ἀπειλή, μήτε ἀμοιβὴ ἢ τιμωρία ὑπὸ τῆς κοινωνίας προσφερομένη ἢ ἐπιβαλλομένη. Ἐκθύμως ἠσπάσθη τὸ Σωκρατικὸν δίδαγμα, ὅτι οἱ σκοποὶ τῶν ἠθικῶν πράξεων πρέπει νὰ προσδιορίζωνται αὐτοὶ ἀπ' ἑαυτῶν διὰ τοῦ λόγου καὶ νὰ μὴ ἐπιβάλλωνται ἔξωθεν μηδὲ νὰ προδιαγράφωνται ὑπὸ ξένης τινὸς αὐθεντίας.

Ἄλλ' ὁ μὲν Σωκράτης εἰσάγων τὴν ὑποκειμενικὴν ἀρχὴν καὶ καθιστῶν οὕτω τὸ ἄτομον ἀνεξάρτητον εἰσήγε συγχρόνως καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ βίου διὰ γενικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ἠθικότης. Καὶ τοῦ ἄλλοθι δύνανται αἱ ἀρχαὶ αὗται νὰ ἐφαρμοσθοῦν παρὰ μόνον εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν πόλιν ἥτοι τὸ κράτος, ὅπως καὶ ἐδίδαξαν κατόπιν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ; Ὁ δὲ Ἀντισθένης ἀπεδέχθη τὴν διδασκαλίαν ταύτην κατ' ἔννοιαν ὅλως ἀποκλειστικὴν καὶ ἀτομικὴν.¹ Ἐκαστος ὀφείλει

¹ Ἡ ἀτομικὴ ἐκδοχὴ τοῦ Ἀντισθένου ἐμφανίζεται, πάντως κατ' ἐπίδρασιν τῶν Σοφιστῶν, καὶ εἰς τὴν λογικὴν αὐτοῦ θεωρίαν. Μόνον αἱ ἀτομικαὶ ἔννοιαι εἶναι κατ' αὐτὸν πραγματικά, αἱ δὲ γενικαὶ εἶναι ἀπλῶς περιληπτικὰ ὀνόματα. Κατὰ ταῦτα ἰσχυρίζετο ὅτι, ἀπ' οὗ τὰ πράγματα ἐν τῇ ἀτομικότητι τῶν εἶναι ἐντελῶς ἀπομεμονωμένα, αἱ μόναι περὶ αὐτῶν ἀληθεῖς κρίσεις εἶναι αἱ ταυτολογικαί, εἰς τὰς ὁποίας πράγμα τι κατηγορεῖται αὐτὸ ἑαυτοῦ, εἰς τὰς ὁποίας δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἅμα καὶ κατηγορούμενον. Μόνη ὀρθή, κρίσις εἶναι : Α ἔστι Α (ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος), οὐχί Α ἔστι Β (ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητός). Ἀπέρριπτε τὸν ὄρισμόν διὰ τῶν γνωρισμά-

αὐτὸς νάναλαμβάνῃ τὴν φροντίδα περὶ τοῦ ἰδίου βίου, αὐτὸς κατ' οἰκείαν σκέψιν καὶ μελέτην νά καθορίξῃ τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν πρέπει νάκολουθῆν, τὸ δὲ κρείττος μὲ τὰς παραδόσεις του καὶ μὲ τοὺς νόμους του νά θεωρῇ οὐδὲν ἄλλο παρὰ οἰκειοποίησιν ξένων δικαιωμάτων, ἀπλοῦν σφραγετισμόν. Οὕτως οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀντισθένης Κυνικοὶ ὑψοῦσι τὴν σημαίαν τῆς ἀντιδράσεως ἢ τῆς ἐπαναστάσεως ἐναντίον τῆς πλαστῆς καὶ κατὰ συνθήκην κοινωνίας πρὸς πᾶσαν ταύτης ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ ἀτόμου ἀντιτείνουν μετὰ περιφρονήσεως καὶ σαρκασμοῦ. Εὐστόχως δὲ ἐχαρωκίτησε τὸν Κυνισμόν ὁ τοῦ Ἀντισθένης δραστήριος μαθητὴς Διογένης ὁ Σινωπεὺς διὰ δύο λέξεων, τὰς ὁποίας ἐδανείσθη ἐκ τῆς χρηματιστικῆς γλώσσης τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰκεσίου, μετερχομένου ἐν Σινώπῃ τὸν τραπεζίτην. Αἱ λέξεις αὗται παρανοηθεῖσαι ἔδωκαν ὑστερον ἀφορμὴν νά πλαστουργηθῆ ὁλόκληρον ἀνέκδοτον περὶ κιβδηλοποιίας τοῦ πατρὸς του καὶ καταδίκης εἰς ἔξοριαν. **Παραχαράττω τὸ νόμισμα**, ἀνέκραξεν ὁ Διογένης. Καὶ πράγματι τοῦτο ἐπέζητουν οἱ Κυνικοί, νά παραχαράξωσι τὰς νενομισμένας καὶ καθιερωμένας ἠθικὰς ἀξίας, νάνατρέψουν τὰς ἐπικρατούσας γνώμας περὶ πατριδος, πολιτείας, κοινωνίας, οικογενείας, θρησκείας. Ἐπέζητουν δὲ τοῦτο οὐχὶ μόνον διὰ τοῦ λόγου ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῶν πράξεων καὶ τοῦ παραδείγματός των. Ὡστε ὁ Κυνισμὸς ἐμφανίζεται ὄχι τόσον ὡς φιλοσοφικὴ αἵρεσις, ὅσον ὡς **ἐνστασις βίου**, ὅπως ἔλεγον

των τῶν πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν συνθέτων πραγμάτων παραδέχεται ὅτι δυνάμεθα νά τὰ ὀρίζωμεν ἀναλύοντες αὐτὰ εἰς τὰ στοιχεῖα των ἀλλ' ἰσχυρίζεται ὅτι δυνάμεθα, φθάνοντες εἰς τὰ στοιχεῖα ταῦτα, μόνον νά τὰ ὀνομάζωμεν. Λέγων δὲ τοῦτο ὁ Ἀντισθένης φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπενόει, ὅτι τὸ ὅλον παντὸς συνθέτου πράγματι εἶναι τὸ ἀθροισμὸν τῶν μερῶν του. Διὰ τῆς ἀτομικῆς ταύτης ἐκδοχῆς ἐπέζητει προφανῶς νά καταπολεμήσῃ τὴν Πλατωνικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν πρὸς εὐρεσιν τῆς εἰς τὰ ἐπὶ μέρους φαινόμενα κρυπτομένης πραγματικότητος ὀφείλομεν νάναβαίνομεν εἰς τὸ καθολικόν, εἰς τὴν ἰδέαν. Τοῦτο κατὰ τὸν Ἀντισθένην εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ὡς ἐάν ἤθελέ τις νά ἐξηγήσῃ τὰ πράγματα ἐπιθέτων εἰς αὐτὰ περιληπτικὰ ὀνόματα καὶ ἔπειτα διατεινόμενος ὅτι διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων δηλοῦται μυστηριώδης τις οὐσία μὴ περιεχομένη εἰς τὰ ἐπὶ μέρους πραγματά.

οἱ ἀρχαῖοι. Κυνικὴ σχολὴ κυρίως δὲν ὑπῆρχε τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, ἀλλὰ *κυνικὸς βίος*.

Ἡ βᾶσις τῆς περὶ τοῦ βίου κυνικῆς ἐκδοχῆς εἶναι, ὡς εἴπομεν, ὅλως ἀτομική. Τὸ ἄτομον μόνον του ὀφείλει νὰ ἔχη τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν βίου τελείου. Σκοπὸς δὲ τοῦ βίου ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀτόμου, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς: *αὐτάρκη τὴν ἀρετὴν εἶναι πρὸς εὐδαιμονίαν*. Ἡ δὲ γνῶσις τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι ἢ κατὰ Σωκράτην βαθυτέρα ἐπιστημονικὴ γνῶσις, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐκδοχὴν τῆς λέξεως, ἤτοι ἡ φυσικὴ δεξιότης καὶ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου νὰ κρατῇ ἑαυτοῦ: *τὴν τ' ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι μῆτε λόγων πλείστων δεομένην μῆτε μαθημάτων*. Κατὰ ταῦτα οἱ Κυνικοὶ ἐμφανίζουσι πρόοδόν τινα ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σωκρατικὴν διδασκαλίαν. Δὲν ἀρκεῖ ἡ λογικὴ σκέψις (ἡ *φρόνησις*), ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ πράξις, ἀσκησις. Τὸ *βουλευτικόν* ἐν τῇ ἠθικῇ πράξει ἐξαιρεται περισσότερο ὑπὸ τῶν Κυνικῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ ἠθικὴ ἔντασις (*Σωκρατικὴ ἰσχύς*), εἶναι κύριον καὶ συστατικόν γνώρισμα τοῦ ἠθικοῦ βίου· χωρὶς αὐτοῦ βίος ἀληθὴς ἄξιος τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι νοητός. Λοιπὸν ἡ ἀρετὴ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἔργων, ἔχει δὲ χρεῖαν μόνον Σωκρατικῆς ἰσχύος καὶ οὐχὶ πολλῶν λόγων οὐδὲ πολλῆς μαθήσεως. Ἡ τοιαύτη ἀποστροφή τῶν Κυνικῶν πρὸς πᾶσαν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην ἐκδηλοῦται ὑπὸ τοῦ Ἀντισθέנוρος εἰπόντος (τὸν *ἀστεῖον* (= ὁ μορφωμένος) *εἶναι δυσβάστακτον*). Εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην, σφαιερὰν ἄλλως, προῆγε τοὺς Κυνικοὺς ἰσχυρόν τι συναίσθημα φιλανθρωπίας, τὸ ὁποῖον τοὺς χαρακτηρίζει: ἤθελον νὰ βοηθήσουν καὶ παρηγορήσουν τοὺς πολλοὺς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ τύχη δὲν ἐπέτρεπε νὰ μετάσχωσι τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἀντισθένης καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ Κυνικοὶ οὐχὶ ἀδίκως θεωροῦνται ὡς οἱ φιλόσοφοι τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ, τῶν πτωχῶν καὶ ἀποκλήρων, τῶν προλεταρίων, ὡς λέγομεν σήμερον.

Παρὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν Σωκρατικὴν ἰσχὴν ἐπαινοῦσιν ὡς ἀγαθὰ οἱ Κυνικοὶ τὴν *ἀδοξίαν*, τὴν *πενίαν* καὶ

τὸν πόνον ἦτοι τὴν ἐργασίαν. «*Ἡ ἀδοξία ἀγαθὸν καὶ ἴσον τῷ πόνῳ*». Ὁ τοῦ Διογένης μαθητῆς Κράτης ὁ Θηβαῖος ἐκαυχᾶτο ὅτι πατρίδα ἔχει *τὴν ἀδοξίαν καὶ τὴν πενίαν, ἀνάλωτα τῇ τύχῃ*. Καταγελῶν δὲ τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀντισθένης, οἱ ὅποιοι ἐσεμνύοντο ὅτι εἶναι γηγενεῖς, ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶναι εὐγενέστεροι τῶν κοχλιῶν καὶ τῶν ἀκρίδων. Ἄλλ' ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Κυνικῶν ἐκτιμήσει τοῦ πόνου καὶ τῆς ἐργασίας διαφαίνεται ἐξαιρετὸν ἠθικὸν στοιχεῖον. Τὸ νὰ ὑπομένῃ τις πρῶως τὰς παντοίας μερίμνας τῆς ὑπάρξεως, νὰ ἐγκαρτερῇ εἰς πάσας τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς λύπας τῆς ζωῆς, τοῦτο ἐφαίνεται εἰς τοὺς Κυνικοὺς τὸ ἔπακρον τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς. Ταῦτα μᾶς ὑπενθυμίζουσι τοὺς λόγους νεωτέρου σοφοῦ, συγγενοῦς πρὸς τὸν Ἀντισθένη κατὰ τὸ πνεῦμα, τοῦ Ρουσσώ εἰς τὸ πασίγνωστον σύγγραμμά του, τὸν *Αἰμίλιον*: «ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἐπιδέχεται ἐξαιρέσει εἶναι ἢ θλιβερὰ πείρα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς τὴν λύπην, εἰς τὰ κακὰ τοῦ γένους του, εἰς παντοῖα ἀτυχήματα καὶ κινδύνους, καὶ τέλος εἰς τὸν θάνατον. Ὅσῳ μᾶλλον τὸν ἐξοικειώσῃ τις πρὸς τὰς ἰδέας ταύτας, τόσῳ μᾶλλον θὰ τὸν θεραπεύσῃ καὶ ἀπὸ τοῦ καταπιεστικοῦ συναισθήματος, τὸ ὅποιον εἰς τὸ κακὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ προσθέτει καὶ ἄλλο τι, τὸ νὰ φέρῃ βαρέως τὸ κακὸν τοῦτο· ὅσον περισσότερον ἐξοικειώσῃ τις τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὰς λύπας, αἱ ὁποῖαι ἐνδέχεται νὰ πλήξουν αὐτόν, τόσον περισσότερον ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῶν τὸ ὄξυ κέντρον τῆς ἀλλοτριότητός των καὶ τόσον μᾶλλον ἄτρωτον καὶ σκληρὰν θὰ καταστήσῃ τοιουτοτρόπως τὴν ψυχὴν του. Τὸ σῶμά του θὰ εἶναι ὁ θώραξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιπίπτοντα θάποκρούωνται πάντα τὰ βέλη τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαπειλήσουν τὴν ζωὴν του».

Καθὼς ἡ διὰ τῆς ἀρετῆς ὁδὸς εἶνε ἡ ἄγουσα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀτόμου, οὕτως ἡ διὰ τῆς κακίας ὁδὸς εἶναι ἡ ἄγουσα εἰς τὴν δυστυχίαν. Τὰ μεταξὺ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας νομίζουσιν οἱ Κυνικοὶ *ἀδιάφορα*. Ὁ τὴν ἀρετὴν κατέχων δὲν δύναται νὰ τὴν ἀποβάλῃ: *ἀναφαίρετον ὄπλον ἀρετῆς*. Μόνῃ ἡ ἀρετὴ κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον, εἶναι δὲ μία καὶ ἡ αὐτὴ διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, διὰ τὸν

δεσπότην καὶ τὸν δοῦλον. Διὰ τῆς ἀρετῆς ἐξαφανίζονται αἱ ἄδικοι κοινωνικαὶ διακρίσεις. Δοῦλος εἶναι μόνον ὁ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν κατακυριευόμενος καὶ μὴ ὑπακούων εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Μόνην ἡδονὴν ἀναγνωρίζει ὁ Ἀντισθένης τὴν ἐπακολουθοῦσαν εἰς τοὺς κόπους καὶ τὴν ἐργασίαν· διότι διὰ τοιαύτην ἡδονὴν οὐδεὶς δύναται νὰ μεταμεληθῇ (*ἡδονὰς τὰς μετὰ τοὺς πόνους διωκτέον, οὐχὶ τὰς πρὸ τῶν πόνων. Τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν φάσκων εἶναι, προσέθηκε τὴν ἀμεταμέλητον*). Ἄλλως δὲ ἀποκρούει τὴν ἡδονὴν ὡς κακόν: «*μανεῖην μᾶλλον ἢ ἡσθεῖην*» (καλύτερα νὰ τρελλαθῶ παρὰ νὰ αἰσθανθῶ ἡδονήν), τ.ἔ. ἡ ζήτησις τῆς ἡδονῆς δὲν εἶναι τι φυσικόν, ἀλλὰ νόσος, πασῶν τῶν ψυχικῶν νόσων ἢ χειρόστη.

Τιμῶντες οἱ Κυνικοὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἐργασίαν ἀνεζήτητον καὶ πρότυπα ταύτης εἰς τοὺς ἥρωας τῆς μυθολογίας, τῆς ὁποίας τὰς παραστάσεις προσεπάθουν νὰ ἐρμηνεύουν πάντοτε κατ' ἴδιον τρόπον καὶ κατὰ τὰς ἠθικὰς δοξασίας των: *ὅτι ὁ πόνος ἀγαθόν, συνέστησεν Ἀντισθένης διὰ τοῦ μεγάλου Ἡρακλέους καὶ τοῦ Κύρου, τὸν μὲν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐλκύσας*. Ἐνταῦθα προσπίπτει παράδοξόν τι φαινόμενον· ὁ ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας, ὁ αὐτὸς ἤσκει καὶ τὴν ἠρωολατρείαν. Πόση ὁμοιότης κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν Θωμᾶν Κάρλαϊλ (1795 - 1881)! Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἐργασίας μεταφέρεται εἰς τὸ πρόσωπον· τὰ πολύτιμα ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ φαίνονται ὡς οἰονεὶ ἐνσαρκούμενα εἰς τοὺς ἥρωας. Ἄλλ' εἶναι πρόδηλος ἡ ἀντίθεσις Κάρλαϊλ καὶ Ἀντισθένους. Ὁ μὲν Ἄγγλος ἰδεολόγος παραμένει πάντοτε ἀριστοκρατικός· οἱ ἥρωές του δυνατὸν νὰ ἐμφανίζωνται ὡς προφήται, ὡς ποιηταί, ὡς πολιτικοί. Ὁ δ' Ἕλλην ἐμπειρικός καταργεῖ τὰς ἀντιθέσεις γενῶν καὶ τάξεων· οἱ ἥρωες, τοὺς ὁποίους ἐξυμνεῖ, εἶναι ἥρωες τῆς ἐργασίας. Ὁ Ἡρακλῆς, ὁ προστάτης θεὸς τῶν Κυνικῶν, ὁ πολυτλήμων καὶ διαρκῶς ἀγωνιζόμενος καὶ ἀθλῶν, εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς πιεζομένης καὶ πασχούσης ἀνθρωπότητος. Ἀγωνιζόμενος ἤδη ὁ Ἡρακλῆς οὐχὶ κατὰ τῶν λεόντων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀμαρτημάτων, δὲν εἰρ-

γάζετο πλέον ὑπὲρ τῆς Νεμέας καὶ τῶν Θεσπιῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Τίς δὲ ἦτο ὁ Ἑρακλῆς τῶν Κυνικῶν; Ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐξ ἀνθρωπίνης γυναικὸς γεννηθεὶς, πεμφθεὶς ὡς λυτρωτῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πάσης συμφορᾶς καὶ καθαρτῆς ἀπὸ παντὸς κακοῦ, ὁ ὁποῖος πλήρης ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἀπαρνούμενος πᾶσαν ἐπίγειον ἡδονήν, αἶρει ἐφ' ἑαυτοῦ πάντας τοὺς πόνους καὶ τὰς ὀδύνας τοῦ κόσμου, καὶ τέλος ἐκουσίως προσφέρων ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον ἀναβαίνει εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθέζεται παρὰ τὸν πατέρα¹.

Οἱ Κυνικοὶ διαρκῶς διαμαρτύρονται κατὰ παντὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τεχνητοῦ καὶ συνθηματικοῦ. Ἡ ὅλη τάξις τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὰ ἐπιπολάζοντα ἔθιμα, οἱ κανόνες τῆς ἠθικῆς συμπεριφορᾶς καὶ εὐπρεπειᾶς, πάντα ταῦτα φαίνονται εἰς αὐτοὺς πλαστὰ καὶ κατὰ συνθήκην. Λιὰ τοῦτο ἀποδοκιμάζοντες τὰ δῆθεν ἀγαθὰ τοῦ ψευτοπολιτισμοῦ πρῶτοι ἀνέκραξαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους: «ὄπισθε εἰς τὴν φύσιν»! Πρὸς τὰς ἐπικτήτους ἀνάγκας πρὸς τὴν ἐκινήλυσιν καὶ τὴν προοῖουσαν ἀδυναμίαν τῶν ἀνθρώπων ἀντιτάσσουσιν τὸ ἀενδεές, τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν, τὴν ἄκραν ὑγείαν καὶ τὴν σχετικὴν μακροβιότητα τῶν ζώων πρὸς τὸν ἐκτεθηλυμμένον ἄνθρωπον τοῦ πολιτισμοῦ ἀντιθέτουν τὸν σφριγῶντα πρωτόγονον καὶ κατὰ φύσιν ἄνθρωπον. Ἡ ἐξιδανίκευσις τῶν εὐδαιμονούντων φυσικῶν λαῶν δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν. Ἡδη παρ' Ὀμήρῳ ὑμνεῖται λαὸς πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐρώπης οἰκῶν, οἱ *γαλακτοφάγοι Ἰσπημολγοὶ* «δικαιότατοι ἀνθρώπων». Τὸ φυσικὸν λοιπὸν εἶναι καὶ τὸ ἀρχῆθεν ἀγαθὸν ἀνάγκη ἄρα ἐπιστροφῆς εἰς τὸν κατὰ φύσιν βίον, διότι οὕτω μόνον δύναται ὁ ἄνθρωπος νᾶσκῆ τὴν ἀρετὴν διὰ τὸ εἶναι εὐδαίμων, ἦτοι τέλειος ἄνθρωπος: *Δέον οὖν ἀντὶ τῶν ἀχρηστων πόνων τοὺς κατὰ φύσιν ἐλομένους εἶναι εὐδαιμόνους*. Παραπλήσια διδάσκει καὶ ὁ Ρουσσώ: «Ἐν τῇ φυσικῇ τάξει, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὅμοιοι, ἐκεῖ πάντες εἶναι προωρισμένοι πρῶτα καὶ μάλιστα νὰ εἶναι

¹ K. Joël, der echte und der Xenophontische Socrates, II, 1, σ. 277.

ἄνθρωποι. Ὁ διανοούμενος ἄνθρωπος εἶναι ζῶον ἐκτεφυλισμένον. Διὰ δὲ τῆς ἰδιοκτησίας οἱ ἄνθρωποι διαιροῦνται εἰς πλουσίους καὶ πένητας, διὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς ἰσχυροὺς καὶ ἀσθενεῖς, διὰ τῆς τυραννίας εἰς δούλους καὶ δεσπότης. Ὁ πλοῦτος παρήγαγε τὴν τρυφήν μὲ τὰς τεχνητὰς ἡδονὰς τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ θεάτρου, αἱ ὁποῖαι μᾶς καθιστῶσι δυστυχεστέρους καὶ χειροτέρους ἢ ὅσον ἡμεῖς ἀνευ αὐτῶν ἢ ἐπιστήμη, τὸ τέκνον τῶν κακῶν, γίνεται πάλιν ἡ μήτηρ νέων κακῶν». Κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἠρμηνεύετο καὶ ὁ μῦθος τοῦ Προμηθέως. Τὸν Τιτᾶνα τοῦτον, ὁ ὁποῖος συνήθως ἐνομιζέτο, ὅτι κλέψας παρὰ τῶν θεῶν τὴν ἔντεχον σοφίαν, τὸ πῦρ, ἔγινεν εἰσηγητὴς πολιτισμοῦ καὶ εὐδαιμονίας, ἔλεγον οἱ Κυνικοὶ ὅτι ἐτιμώρησεν ὁ Ζεὺς οὐχὶ ἐκ φθόνου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διότι διὰ τοῦ πυρὸς εἰσηγάγε τὰς ἀρχὰς τοῦ ψευδοῦς πολιτισμοῦ καὶ μὲ αὐτὸν τὴν χλιδὴν καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Προμηθεὺς εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ *τύφου*, τ.ἔ τῆς ψευδοῦς καὶ πεπλανημένης ἐκδοχῆς τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων. Εἰς τὴν τύχην τοῦ Προμηθέως, τοῦ ὁποίου τὸ ἦπαρ διαρκῶς ἀξανάνομενον καταβιβρώσκει ἀετός, διέβλεπον οἱ Κυνικοὶ τὸν ὄλεθρον, τὸν ὁποῖον εἰς ἑαυτὸν ἐπιφέρει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀκορέστου ἐπιθυμίας ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδονῶν. Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ Ρουσσὸ κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον ἠρμήνευε τὸν ἀλληγορικὸν τοῦτον μῦθον. Ἐφ' οὗ δὲ τοιαῦτα ἐκήρυττον οἱ Κυνικοὶ, εἶναι εὐεξήγητος καὶ ὁ βίος, τὸν ὁποῖον διῆγον: περιήρχοντο εἰς τὰς πόλεις ὡς ἐπαῖται φοροῦντες τὸν τρίβωνα, ἔχοντες παρηρητημένην τὴν πήραν καὶ κρατοῦντες τὴν βακτηρίαν.

Τοῦ Ἀντισθένου τὴν διδασκαλίαν ἀνέπτυξε ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον καὶ κατέστησε λαϊκώτερον ὁ προμηνημονευθεὶς Διογένης ὄχι μόνου διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ συγγραμμάτων,¹ ἀλλὰ κυρίως διὰ τῶν πράξεων καὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ βίου του. Τὸ ὄνομα *Κυνικὸς* πιθανῶς ἠγνῶει ὁ ἰδρυτὴς τῆς αἰρέ-

¹ Ἐγραψε δράματα καὶ διαλόγους, ἐν οἷς καὶ διάλογον περὶ *Πολιτείας*.

σεως, ἔλκει δὲ τὴν ἀρχὴν οὐχί, ὡς νομίζεται, ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις γυμνασίου Κυνοσάργους, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Ἀντισθένης, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Διογένης. Παραχαράττων ὁ παριεργότατος σοφὸς τὰ νομίσματα ἤτοι τὰ νόμιμα καὶ καθυλακτῶν καὶ ἐπισκώπτων πάντα τὰ καθιερωμένα ἔθιμα ἐπωνομάσθη ἀντεπισκωπτόμενος ὑπὸ τῶν εὐφυῶν Ἀθηναίων «*κύων*», *κυνικά* τὰ νέα ἔθιμα, *κυνίζοντες* ἢ *κυνικοί* οἱ ταῦτα ἀποδεχόμενοι. Ἄλλ' οἱ οὕτω ἐπονομασθέντες εὐχαρίστως ἀπεδέχθησαν τὴν σκωπτικὴν ἐπωνυμίαν ὡς τιμητικὴν καὶ μάλιστα ἐσεμνύνοντο δι' αὐτήν. Μήπως δὲν ἐκαυχῶντο διὰ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ἐν Ὀλλανδίᾳ οἱ Geussen (= ἐπαίται) ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ πολιτικὸν κόμμα τῶν Tories (= λησταί);

Πάμπολλα εἶναι, ὡς γνωστόν, τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πλασθέντα ἀνέκδοτα περὶ τοῦ Διογένης. Ἐκ τούτων ἄλλα μὲν φέρουν αὐτὸν εἰς Κόρινθον κατοικοῦντα ἐντὸς τοῦ περιφήμου πίθου ἢ δουλεύοντα εἰς τὸν πλούσιον Ξενιάδην ἢ συνομιλοῦντα μετὰ τοῦ Μ. Ἀλέξανδρου. Οἱ ἐπινοήσαντες ταῦτα προδήλως ἐπεξήτησαν νάντιτάξωσι τὸν ἥρωα τῆς ἀτομικῆς καὶ ἀπροσβλήτου ἐλευθερίας πρὸς τὸν κοσμοκράτορα βασιλέα τῆς Μακεδονίας χωρὶς ὅμως νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Κόρινθον, δὲν εἶχε γίνει ἀκόμη κύριος τοῦ κόσμου. Ἄλλα δὲ τῶν ἀνεκδότην ἐμφανίζουν τὸν Διογένην ἐν Ἀθήναις. Ταῦτα φαίνονται, μερικὰ τοῦλάχιστον, γνησιώτερα. Οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μαρτυρούμενον: *Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα τὰ Ἀττικὰ φιδίλια ἀπεκάλει*. Τουτέστι τὰ ἐν Ἀθήναις καπηλεῖα, ὅπου συνανεστρέφοντο οἱ ἐκ τοῦ ὄχλου ἀργοὶ καὶ ῥάθυμοι, παρωμοιάζεν ὁ Διογένης ἀστειευόμενος πρὸς τὰ ἐν Σπάρτῃ διεξαγόμενα μετ' αὐστηρᾶς τάξεως καὶ κοσμιότητος συσσίτια τῶν εὐπατριδῶν. Τοὺς δραματικούς ἀγῶνας, διὰ τοὺς ὁποίους ἐσεμνύνοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ἐσκωπτεν ὁ Κύων, λέγων τοὺς *Διονυσιακοὺς ἀγῶνας μεγάλα θαύματα μωροῖς*. Δὲν ἐφείδετο οὐδὲ τῶν Ἀττικῶν μυστηρίων. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν παρεκάλουν νὰ μνηθῆ, λέγοντες ὅτι οἱ μεμνημένοι ἀξιοῦνται τῆς ἐν Ἄδου προεδρίας: «*Γελοῖον, ἔφη, εἰ Ἀγησίλαος μὲν καὶ Ἐπαμεινώνδας ἐν τῷ βορβόρῳ διάξουσι, εὐτελεῖς δὲ τινες με-*

μυημένοι ἐν ταῖς μακάρων νήσοις ἔσονται». Τὸ ἐξῆς γεγονός ἐμφανίζει τὸν Διογένην εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐν μέσῳ τοῦ δήμου: Δένει ὁ Κύων περὶ τὸν τράχηλον κεράμιον σχοινίον καὶ σύρει τὸν κέραμον διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ διὰ τοῦ ἀλλοκότου τούτου θεάματος ἠθελε πειράζων νὰ νουθετήσῃ στενοκέφαλον Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος ἄρτον ἐκπεσόντα καθ' ὁδὸν ἐκ τοῦ θυλάκου του ἤσχυνετο νὰ σηκώσῃ, μήπως φανερωθῆ ὅτι δὲν εἶχε δοῦλον μετ' ἑαυτοῦ διὰ νὰ τοῦ φέρῃ τὸν ἄρτον.

Ὅπως γίνῃ τις ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν ἐπικτητῶν καὶ ἐπινενοημένων χειρῶν, ὅπως μὴ καταστῆ δοῦλος τῶν ἡδονῶν, ἀπήτουν οἱ Κυνικοί, ὡς προείπομεν, τὴν *ἀσκησιν*. Πόσα πράγματα, λέγονται τὰ πλεῖστα μωρά, περὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ Διογένηος! Κατὰ μὲν τὸ θέρος ἐκυλιετο ἐπὶ ζεστῆς ἄμμου, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ἐνηγκαλίετο κεχιονισμένους ἀνδριάντας ἢ μὲ γυμνοὺς πόδας ἐπάτει χιόνα, πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Ἄλλ' ἢ ἀσκησις αὕτη οὐδέποτε ἐμφανίζεται, ὅπως εἰς τοὺς χριστιανοὺς μοναχοὺς, ὡς ἀγὼν κατὰ τῆς ἀθλίας σαρκός. Οἱ Κυνικοί ἀσκηταὶ δὲν φεύγουν τὸν κόσμον· ὁ Κύων διαρκῶς ἀναστρέφεται ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, ἵνα μετ' ἀδιαπτώτου εὐθυμίας πειράξῃ αὐτούς, χλευάξῃ τὴν μωρίαν τῆς ζωῆς των καὶ γελῶν λέγῃ τὴν ἀλήθειαν. Δὲν ἐπέβαλλον εἰς ἑαυτοὺς στερήσεις, ἵνα κολάσων τὸ ἁμαρτωλὸν σῶμα των, ἀλλ' ἤσκουν καὶ ἐσκληρυνον αὐτό, ἵνα καθιστῶσιν ἡδυτέραν τὴν ζωὴν. Πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, *εἰ οἱ σοφοὶ πλακοῦντα ἐσθίουσι, πάντα*, ἀπήνησεν ὁ Κύων, *ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι*. Τὴν προσφερομένην ἡδονὴν ἀπεδέχοντο, ἀλλὰ καὶ ἠδύναντο νὰ στερηθῶσι ταύτης χωρὶς νὰ λυπηθῶν. Κατὰ τοὺς Κυνικοὺς ὁ βίος ἀποβαίνει ἀνεκτός, ἐὰν τὸν ἀπαλλάττωμεν πάσης φροντίδος· τὸν ἀρκοῦμενον εἰς τὰ πρὸς τὴν σήμερον ἀναγκαῖα καὶ μηδόλως στενοχωρούμενον διὰ τὴν αὐριον ἐθεώρουν ἐλευθερώτερον καὶ μακαριώτερον παρὰ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν μὲ ὄλον τὸν ὄλβον καὶ τὴν χλιδὴν του.

Ὁ Διογένης ὀλίγην ἔκαμνε χρῆσιν βιβλίων, δι' ὃ καὶ πρὸς τὸν θελήσαντα νὰ δανεισθῆ παρ' αὐτοῦ σύγγραμμά τι:

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΜΑΓΓΑΛΙ

Ζ. ΒΙΚΑΤΟΥ

«εἶσαι ἀνόητος,» εἶπε, «διότι ἐν ᾧ σῦκα γραπτὰ δὲν τρώγεις, ἀλλὰ τὰ πραγματικά, *ἄσκησιν παριδῶν τὴν ἀληθινὴν ἐπὶ τὰ γεγραμμένα δρῶς.*» Ἄλλὰ καίπερ καταρροῶν τὰς ἐπιστήμας καὶ διασύρων τὰς τέχνας τῶν διαλεκτικῶν, ὅμως δὲν ἦτο ξένος πρὸς τὴν σύγχρονον λογοτεχνίαν καὶ ἐγίνωσκε ἐπικαίρως νάναφέρῃ στίχους τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν τραγικῶν ποιητῶν ἢ νὰ τοὺς παρφθῇ. Τῶν τότε τραγικῶν θέματα προσφιλῆς ἦσαν αἱ τύχαι τοῦ Θυέστου, Οἰδίποδος κτλ. Τὴν περὶ τούτων παράδοσιν μετεχειρίζετο μετὰ τῆς αὐτῆς ἀνεπιεικειᾶς καὶ τραχύτητος, μεθ' ἧς ἐμυκτήριζε τοὺς παραδεδομένους κανόνας ἠθῶν, εὐπρεπειᾶς καὶ τῶν τοιούτων. Οἱ τραγικοὶ ἥρωες μετεμορφοῦντο ὑπ' αὐτοῦ εἰς μωροὺς ἀστοὺς καὶ αἱ συμφοραὶ τῶν παριστάνοντο ὡς ἐπακολουθήματα τῶν ἀνοήτων προλήψεων τῶν. Διὰ τί ν' ἀγανακτῇ τόσον ὁ Θυέστης, διότι ἔφαγε τὰ τέκνα του; διὰ τί νὰ μιλῆται ὁ Οἰδίπους, διότι ἔλαβε σύζυγον τὴν μητέρα του; Τῶν ἀλεκτρούωνων, τῶν κινῶν καὶ ἄλλων ζῴων τὰ παραδείγματα, καὶ οἱ γάμοι ἀδελφῶν παρὰ Πέρσιαις διδάσκουν ἡμᾶς, ἔλεγεν, ὅτι ἡ αἰμομειξία δὲν εἶναι τι ἄτοπον καὶ παρὰ φύσιν. Ὁμοίως τὸ ἀβλαβὲς τῆς ἀνθρωποφαγίας καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐθίμων πολλῶν λαῶν καὶ ἀκόμη περισσότερο ἐκ τοῦ διδάγματος τῆς Ἀναξαγορείου φυσικῆς, καθ' ὃ ἐν παντὶ πράγματι ὑπάρχουσι στοιχεῖα πάντων τῶν πραγμάτων τρώγομεν ἐν πᾶσι τὰ πάντα, καὶ ἐν τῷ ἄρτι κρέας καὶ ἐν τῷ λαχάνῳ ἄρτον. Ἄλλὰ τὰς παραδοξότητας ταύτας ἀνέρριπτεν εἰς τὸ μέσον ὁ Κύων οὐχὶ θέλων νὰ διατυπώσῃ κανόνας διαγωγῆς, ἀλλ' ἐπιζητῶν νὰ ἐπισχύσῃ τὴν αὐτάρκειαν τοῦ ἀτόμου, νὰ ἐπικρατῆν τὴν παντελῆ αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν δοκιμασιῶν τῆς τύχης. Καὶ ἂν καὶ τὰ φρικωδέστατα πλήξουν τὸν σοφόν, ὅποια ἐνέσκηψαν εἰς τὸν Οἰδίποδα καὶ Θυέστην, ὀφείλει οὗτος νὰ διδάσκειται διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὅτι οὐδεμίαν ἀληθινὴν συμφορὰν ἔπαθεν.

Ὁ Πλούταρχος εἶπεν, ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος διὰ τῆς ἰδρύσεως μιᾶς κοσμοκρατορίας ἐπραγματίωσεν τὸ περὶ πολιτείας ἰδεῶδες τοῦ Στωϊκοῦ Ζήνωνος (*ἕνα... πάντας ἀνθρώπους ἡγώμεθα δημότας καὶ πολίτας, εἰς δὲ βίος ἢ καὶ κόσμος,*

ὡσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῷ συντρεφομένης). Ἄλλ' ὁμολογητέον, ὅτι τὸ ἰδεῶδες τοῦτο εἶναι πολυτίμητον δώρημα τῶν Κυνικῶν πρὸς τὴν διαδεχθεῖσαν αὐτούς Στοάν. Οὗτοι πρῶτοι ἐπενόησαν νὰ καταλύσωσι τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων οἱ ἄνθρωποι, νὰ φανίσωσι πᾶσαν διαφορὰν καταστάσεως, ἐθνικότητος καὶ προνομίων γένους. Ἡ μόνη ἀληθῆς πολιτείας, ἐκέρυττον, εἶναι ἡ *τοῦ κόσμου πολιτεία*, ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων: *«τὸν σοφὸν οὐ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς»* (Ἄντισθένης). Ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ Διογένης *πόθεν ἐστίν, Κοσμοπολίτης, ἔφη*. Ἡ πρέπουσα μορφή τοῦ πολιτεύματος τοῦ δυναμένου νὰ διέπῃ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἶναι κατὰ τοὺς Κυνικούς ἢ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, ἀλλὰ μοναρχίας πεφωτισμένης καὶ προνοητικῆς. Τὸ δόγμα ἐκεῖνο *μία ποίμνη καὶ εἰς ποιμήν*, τὸ ὁποῖον ὠνειρεύθησαν Κυνικοὶ καὶ Στοῖκοί, ἔθεωρήθη πραγματοποιηθὲν ἐπὶ τινα χρόνον, μετὰ δὲ τὴν πτώσιν δύο κοσμοκρατοριῶν παρέμεινεν καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας διαρκῆς ἰδεῶδες.

Ὁ Διογένης ἦτο, καθὼς λέγει ὁ Σενέκας, οὐχὶ διδάσκαλος, ἀλλὰ μάρτυς καὶ ζωντανὸν παράδειγμα σοφίας, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἀπετέλει τὴν γοητείαν τοῦ προσώπου του: ἔδιδεν εἰς τοὺς συγχρόνους νὰ βλέπουν κάτι καὶ οἱ ἐπιζῶντες εἶχον νὰ διηγῶνται κάτι περὶ αὐτοῦ. Οὕτως ὁ ὑπὸ τινων «μαινόμενος Σωκράτης» ἐπικληθεὶς ἔγινε ταχέως διὰ τοὺς πολλοὺς ἅγιός τις, οἷος ὁ Πυθαγόρας καὶ Σωκράτης, ἀλλ' ἔτι δημοφιλέστερος, διότι ἦτο χαριέστερος καὶ δραστικώτερος. Τὸν πικρὸν ἔλεγχον τοῦ Σωκράτους δὲν ἠνείχετο ὁ Ἀθηναῖος, ἀλλ' ἠσμένιζεν εἰς τοῦ Διογένης τὸ ἐπίχαρι σκῶμμα καὶ εἰς τὴν ἴγυγα τῶν λόγων του. Ἐπληνεῖτο τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἡμέρον καὶ φιλόανθρωπον, ἡ δὲ προθυμία τοῦ νὰ βοηθῇ καὶ βελτιώσῃ τὸν πλησίον ἦτο κανὼν τοῦ βίου του καὶ ἐκπρεπέστατον γνῶρισμα αὐτοῦ καὶ τῶν διαδόχων του. Τὰ ὀλίγα σωζόμενα λείψανα ἐκ τῶν Κυνικῶν συγγραμμάτων ἀποπνέουν θερμὸν συναίσθημα συμπαιθείας πρὸς πάντας τοὺς πτωχοὺς, τοὺς πάσχοντας καὶ πιεζομένους.

Διάπυρος ζηλωτής τοῦ Κυνοῦ ὑπῆρξεν ὁ πλούσιος εὐπα-
 τριδῆς Κράτης ὁ Θηβαῖος. Ἄφ' οὗ ἐπώλησε τὴν μεγάλην
 περιουσίαν του, παραρτίσας τὴν πείραν, φορῶν τὸν τριβωνα
 καὶ κρατῶν βακτηρίαν ἐξῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα λόγῳ καὶ
 ἔργῳ κηρύξῃ τὸν κυνισμόν. Τότε ἔγραψε τοὺς περιφήμους
 ἐκείνους στίχους: «Ὁ Κράτης ἐλευθερώνει Κράτητα τὸν
 Θηβαῖον· σὲ εὐχαριστῶ, ὦ Τύχη, διδάσκαλε τῶν ἀγαθῶν,
 διότι ἀμέριμος δύναμαι νὰ συμμαζεύωμαι ἐντὸς τοῦ τρί-
 βωνός μου». Ἡ θαυμασία ἀποστροφὴ αὕτη τοῦ Κυνικοῦ
 πρὸς τὴν ἀγχίστροφον τύχην, τῆς ὁποίας πᾶσα ἐναλλαγὴ
 διδάσκει τί εἶναι τὸ γνήσιον καὶ μόνιμον, καὶ τί τὸ κίβδηλον
 καὶ παροδικόν, δὲν ἦτο εἰς τὰς ἡμέρας του λόγος κενός. Τὸ
 ἰδιῶδες ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου βίου, τὸ ὁποῖον κατὰ
 τοὺς χρόνους τοῦ Ἀντισθένου προσέπιπτεν ὡς τι ἀλλόκοτον
 καὶ παράδοξον, προσλαμβάνει τώρα ἀκαταμάχτην δύναμιν
 καὶ γίνεται ἀσπαστόν, ὅτε ἐνέσκηψαν εἰς τὰς ἐλληνικὰς πόλεις
 οἱ καταστρεπτικοὶ πόλεμοι τῶν Διαδόχων καὶ οὐδεὶς πλέον
 ἦτο βέβαιος μήπως ἐπὶ τέλους περιέλιθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην
 καὶ αὐτὸς νὰ ἀσκή τὸν κυνικὸν βίον, τὸν ὁποῖον πρότερον
 ἐμυκτήριζε καὶ κατεγέλα. Ὅ,τι πρὸ μιᾶς γενεᾶς ἦτο παρά-
 δοξος καινοτομία, ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἀπροσβλήτου
 ἐλευθερίας τοῦ σοφοῦ ἀποχωριζομένου ἀπὸ τῆς πολιτείας,
 τοῦτο νῦν ἀποβαίνει εὐλόγος παρηγορία καὶ στερεὰ ἀγκυρα
 σωτηρίας τοῦ ἐν μέσῳ κινδύνων καὶ φόβων χειμαζομένου
 ἀτόμου. Αὐτὸς ὁ Κράτης εἶδε τὴν πατρίδα του κατασκαφεῖ-
 σαν (Β35 π. X.)· ὅτε δὲ μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἀνεκτίσθησαν αἱ
 Θῆβαι ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, ἠρνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν
 πόλιν, τὴν ὁποίαν ἄλλος τις Ἀλέξανδρος ἴσως πάλιν θὰ
 κατασκάψῃ.

Ἴνα νουθετῇ καὶ παρηγορῇ τοὺς ἀνθρώπους, εἰσήρχετο
 ὁ Κράτης εἰς πᾶσαν οἰκίαν, ἐξ οὗ καὶ ἐπωνομάσθη *Θυρε-
 πανοικίτης*· οἱ δὲ οἰκοδεσπόται εὐχαρίστως ἐδέχοντο τοιοῦτον
 ἐπισκέπτην, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγον, ὅτι καὶ περὶ τοῦ Διο-
 γένους: *ἀγαθὸς δαίμων εἰσελήλυθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου*.
 Ὁ Κράτης ἦτο ὁ ποιητὴς τοῦ Κυνισμοῦ· σώζονται τέσσαρες
 κάλλιστοι στίχοι, ἐν οἷς διαφαίνεται ὁ κοσμοπολίτης Κυνικός:

«οὐχὶ μία πατρίς μὲ τοὺς πύργους τῆς μὲ προστατεύει, οὐχὶ μία οἰκία μὲ στεγαίνει, ἀλλὰ πάσης γῆς καὶ πόλις καὶ οἶκος εἶναι ἔτοιμος νὰ μᾶς δεχθῆ». Ἐκινῶντο ὅτι εἶναι συμπολίτης τοῦ Διογένους, *ἀνεπιβουλεύτου φθόνου*. Ἀλλὰ δὲν ἐπιλείπει αὐτὸν καὶ ἡ κυνικὴ εὐτραπελία, καθὼς καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ὕμνου εἰς τὴν πῆραν τῶν Κυνικῶν, ὅπου παρωδοῦνται ἐπιχαρίτως στίχοι τῆς Ὀδυσσεΐας. Τοῦ Κράτητος εἶναι καὶ τὸ δίστιχον εἰς τὸν ἔρωτα: «*Ἐρωτα παύει λιμός· εἰ δὲ μῆ, χρόνος· ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνη χρῆσθαι, βρόχος*».

Ἐνθουσιώδης μαθητῆς τοῦ Κράτητος ὑπῆρξεν ὁ ἐκ τῆς Θρακικῆς πόλεως Μαρωνείας καταγόμενος πλούσιος Μητροκλῆς. Ἀπὸ τῆς σχέσεως ταύτης προέκυψεν εἰς τὸν αὐστηρὸν Κυνικὸν ἐρωτικὸν ἐπεισόδιον, χαρακτηριστικὸν τοῦ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς αἰρέσεως ἀσκουμένου προσηλυτισμοῦ. Ὁ νεαρὸς Μητροκλῆς μετὰ τοσούτου ἐνθουσιασμοῦ διηγῆθη πρὸς τὴν ἐν Μαρωνείᾳ ἀδελφὴν του Ἰππαρχίαν τὰ κατὰ τὸν διδάσκαλόν του, ὥστε αὐτὴ ἐνεφορήθη φλογεροῦ πρὸς τοῦτον ἔρωτος καὶ ἠπέλησε τοὺς γονεῖς τῆς, ὅτι, ἐὰν δὲν λάβῃ σύζυγον τὸν Κράτητα, θὰ αὐτοκτονήσῃ. Ὁ Κράτης κατ' ἐπίμονον παρακλήσιν τῶν γονέων προσεπάθησεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ποτρέψῃ τὴν Ἰππαρχίαν, ἀλλὰ μάτην. Τέλος ἀποθέσας ἐνώπιον αὐτῆς τὴν κυνικὴν του σκευὴν εἶπεν: «*Ἴδου δ νυμφίος· ἰδου καὶ ἡ περιουσία του· λοιπὸν ἀποφάσισε· διότι δὲν θὰ μοῦ εἶσαι σύντροφος, ἐὰν δὲν ἀκολουθήσῃς καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ βίου*». Προθυμώτατα ἡ κόρη ἀπεφάσισε νὰ κυνίσῃ καὶ περιβληθεῖσα τὸ κυνικὸν σχῆμα παρηκολούθει πανταχοῦ τὸν σύζυγον συναναστρεφόμενον μετὰ τῶν ἀνδρῶν (γυναικωνίτης εἰς τὸν κυνικὸν οἶκον δὲν ὑπῆρχεν) καὶ συμπαρακάθιζεν εἰς τὰ δεῖπνα. Παραβιάζουσα καταφώρως ἡ Ἰππαρχία τὰ αὐστηρὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα ἤκουε πολλὰς ἐπικρίσεις, ἀλλ' ἐσεμνύετο καὶ παρέμενεν ὑπερήφανος διὰ τὸν νέον βίον καὶ ἐγνώριζε νὰ μύνηται κατὰ τῶν ἐπικριτῶν τῆς. Ὅτε δὲ ἐν συμποσίῳ τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου ὁ φιλόσοφος Θεόδωρος ὁ Ἄθεος ἐξεστόμισε τὸν Εὐριπίδειον στίχον:

Ποιά εἰς τοὺς ἀργαλειοὺς δὲν στέκει πλιά
 κ' ἀφῆκε τίς σαῖτες;

«Εγώ, Θεόδωρε, εἶπεν ἡ Ἰπαρχία ἀλλὰ μήπως φαντάζεσαι, ὅτι κακῶς ἐσκέφθην περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἐὰν τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον ἐμελλον νὰ διαπανήσω εἰς τοὺς ἰστούς, τοῦτον χρησιμοποιοῦ εἰς τὴν μόρφωσίν μου;»

Ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Βάκωνος καὶ ἄλλων, ὅτι ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνεπλήρωσε τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τοῦτο ἀληθεύει κυρίως περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφεξῆς χρόνων. Χωρὶς ὑπερβολὴν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Στωϊκὸς καὶ ὁ Ἐπικούρειος ἤσκει τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἀναλαμβάνει ὁ χριστιανὸς ἱερεὺς. Τοῦ Ἐπικτήτου οἱ παραινετικοὶ λόγοι εἶναι οἱ πρόδρομοὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηρύγματος, καὶ ὁ Σενέκας εἰς τὰς ἐπιστολάς του παρηγορῶν καὶ παραθαρρύνων ἢ διδάσκων καὶ συμβουλευῶν ἐμφανίζεται σχεδὸν ὡς χριστιανὸς ἱερεὺς ἐν τῇ σχέσει του πρὸς τὴν κοινότητα αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Κυνικὸς ἦτο καὶ τι περιπλέον ἦτο αὐτόχρημα **ἀπόστολος**. Ἐνεφορεῖτο ἀληθινοῦ συναισθηματος συμπαθείας πρὸς τὰς ταλαιπωρίας καὶ ὀδύνας τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὴν παρὰ φύσιν δουλείαν, εἰς ἣν οὗτοι κατήντησαν διὰ τοῦ κράτους τῶν ἀπλήστων ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἐπιπλάστων ἀξιών τοῦ βίου· καὶ τὸ εὐγενὲς τοῦτο συναίσθημα τὸν ὤθει ἀκαθέκτως νὰ κήδεται τῶν ἀνθρώπων. Εἶχε συνείδησιν, ὅτι ἔχει ἀποστολήν τινα· ἐπίστευεν ὅτι εἶναι προωρισμένος ἀπὸ τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ κατεπολέμησε, νὰπαλλάτῃ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πάσχοντας ὑπὸ τὸ βάρος τῶν κακῶν τούτων. Ἡ δὲ πίστις αὐτῆ παρεξέφερε τρόπον τινὰ τὸν Κυνικὸν ἔξω ἑαυτοῦ· τὸν ἠνάγκαζε νὰ ὑπερπηδᾷ τὰ στενὰ ὄρια τῆς αὐταρκειᾶς. Οὕτως ὁ Κυνισμὸς ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν εἰς δραστηρίαν **προπαγάνδαν**, ἡ ὁποία τὸν αὐτάρκη καὶ ἀνεξάρτητον σοφὸν εἰσάγει εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ εἰς τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστροφὴν· ἐντεῦθεν ὁ περιεργὸς οὗτος ἅγιος προσπορίζεται δημοτικότητα, τῆς ὁποίας οὐδεμία τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν ἠξιώθη. Περιέρχεται ὁ Κυνικὸς, ὅπως ὁ προστάτης θεὸς τοῦ τάγματός των Ἡρακλῆς, καθαιρῶν τὴν ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰσάγων τὴν δικαιοσύνην καὶ εὐνομίαν. Σκόπτει καὶ χλευάζει τὰ ἁμαρτήματα τῶν

ἀνθρώπων, ἀλλ' ἅμα κηρύττει καὶ ὑποδεικνύει τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν τοῦ βίου· γελῶν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Παρουσιάζεται ὡς *κατάσκοπος* ἢ *ἐπίσκοπος* τῶν ἁμαρτανόντων, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτῶν τὰ ἔργα. Ὅπως ὁ ἰατρός τοὺς ἀσθενεῖς, τοιοτρόπως ὁ Κυνικός ἐπισκέπτεται τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὅπως τοὺς ἀπαλλάξῃ τοῦ τύφου καὶ τῆς πλάνης. Οὕτως ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κυνισμοῦ προσέλαβε θρησκευτικὴν ἀπόχρωσιν. Ὀνειδιζόμενος ποτε ὁ Ἀντισθένης, διότι συναναστρέφεται μετὰ πονηρῶν καὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων, *καὶ οἱ ἱατροί, εἶπε, μετὰ τῶν νοσοῦντων εἰσὶ, ἀλλ' οὐ πυρέττουσι*. Καὶ τί διάφορον ἐδίδαξεν ὁ ἐξ Ἰουδαίας θρησκευτικὸς ἀναμορφωτής; Ὀνειδιζόμενος ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, διότι ἐσθίει μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, εἶπεν: *οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες*.

Μετὰ τὸν Κράτητα καὶ Μητροκλέα διέλαμψαν καὶ ἄλλοι Κυνικοί, ὡς ὁ ἐξ Ἀστυπάλαιας Ὀνησίκριτος, ὅστις παρακολουθήσας τὸν Μ. Ἀλέξανδρον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἀνεῦρεν ὄχι ὀλίγα τὰ κατὰ τὸν βίον τῶν Ἰνδῶν ἀσκητῶν (Γυμνοσοφιστῶν) ὁμότροπα πρὸς τὰ τῶν Κυνικῶν. Ὁ δὲ ἐκ Συρίας Μένιππος τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτητος καὶ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Βίωνος τοῦ Βορυσθενίτου φιλοτεχνηθεῖσαν παρῳδίαν ἀνύψωσεν εἰς τὸ νέον ἐκεῖνο λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι καλλιεργήσαντες κατόπιν ὠνόμασαν *σατίραν*. Διὰ τῶν ποιημάτων τούτων ἐν μέρει φιλοσοφικῶν καὶ ἐν μέρει μυθολογικῶν, ἐν μέρει σοβαρῶν καὶ ἐν μέρει ἀστείων ἐχλευάζετο (*σπουδογέλοισιν*) ἡ περὶ τοῦ βίου συνήθης τῶν ἀνθρώπων ἀντίληψις καὶ αἱ περὶ θεῶν ἐπικρατοῦσαι γνώμαι. Τῆς σατίρας ταύτης οἶονεὶ ἀπήχησιν εὐρίσκομεν κατόπιν εἰς τὸν πολέμιον μὲν τῶν Κυνικῶν, ἀλλὰ πολλαχῶς ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενον φιλοσκόμμονα Λουκιανόν. Τῶν Κυνικῶν τρόφιμος ἦτο καὶ ὁ στρατηγὸς Φωκίων. Ἄλλ' ἀφ' οὗ παρῆλθον αἱ ἐκ τῶν πολέμων τῶν Διαδόχων ἐνσκήψασαι θύελλαί καὶ ὁ σαλευόμενος ἐλληνικὸς κόσμος ἐπαγίωθη εἰς τὰς μεγάλας μοναρχίας καὶ τὰς δημοκρατικὰς συμπολιτείας, ὁ Κυνισμὸς δὲν εἶχε πλέον σιάδιον ἐνεργείας. Τὸ ἄτομον εὕρισκεν ἄνετον καταφύγιον μᾶλλον εἰς τὸν Στωϊκισμὸν καὶ τὸν Ἐπικουρι-

σμὸν ἢ εἰς τὸν ἀεικίνητον ἑπαιτικὸν βίον τῶν Κυνικῶν. Οὕτως ὁ Κυνισμὸς ἐκλείπει καὶ ζῆ μόνον ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ (*διατριβή, χρεια, σάτιρα*). Ἄλλ' ὕστερον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος, ὅτε ὁ κόσμος ἐν μέσῳ λαμπροῦ καὶ χλιδῶντος πολιτισμοῦ ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται κόρον καὶ κίματον, πάλιν τὸ Κυνικὸν κήρυγμα εὔρεν ἠγά. Ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν οἱ νέοι ἀπόστολοι τώρα μεταφέρονται εἰς Ρώμην καὶ εἰς τὰς ἐν Ἀνατολῇ μεγαλοπόλεις. Ἄλλ' ἡ χαρίεσσα ἐκείνη πρωτοτυπία τῶν παλαιῶν Κυνικῶν δὲν ἀναφαιίνεται πλέον· τινὲς δὲ τῶν νέων Κυνικῶν καὶ γελοιοποιοῦνται, ὡς ὁ Περειγρῖνος Πρωτεύς. Κομψῶς περιγράφει ὁ Λουκιανὸς τὴν ἐπὶ τῆς πυρᾶς τελευτὴν αὐτοῦ θελήσαντος νὰ μιμηθῆ τὸν προστάτην Ἡρακλέα· διότι ἔπρεπεν ὁ *Ἡρακλείως βεβιωκὼς Ἡρακλείως ἀποθανεῖν καὶ ἀναμιχθῆναι τῷ αἵθερι*. Μέχρι τῆς τελείας ἑξαφανίσεως τῶν ἐθνικῶν ὑπῆρχον ἀκόμη Κυνικοί· ὁ αὐτοκράτωρ Τουλιανὸς ἔγραψε δύο λόγους κατὰ συγχρόνων Κυνικῶν, λόγ. VI, *Εἰς τοὺς ἀπεδευτοὺς κύνας*, λογ. VII, *Πρὸς Ἡράκλειον Κυνικὸν περὶ τοῦ πῶς κυνιστέον*.

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ

